

Hoe bouw je een goed (filosofisch) gesprek op met kinderen?

De Roepstoeter heeft daar 10 vuistregels voor!

Maar eerst even dit:

Zo ergens in het jaar 1986 begon in Amerika Matthew Lipman op zijn pedagogische instituut met het ontwikkelen van een methodiek voor het filosoferen met kinderen vanaf 4 jaar. (Institute for the Advancement of Philosophy for Children) In Nederland werd die methodiek geïntroduceerd door o.a. Berrie Heesen, lange tijd dé kinderfilosoof van Nederland en België, gestart bij het Centrum voor Kinderfilosofie van de Universiteit van Amsterdam. Berrie Heesen ontwikkelde lesmateriaal voor de basisschool, gaf scholing en nascholing aan leerkrachten en op de PABO's en was hoofdredacteur van de Europese Kinderfilosofiekrant 100. Hij is (te) jong gestorven (in 2002). Ik ben er trots op, dat ik tijdens mijn PABO opleiding in Alkmaar nog les van hemzelf heb gehad. Hij leerde mij iets van onschatbare waarde: dat ik als leerkracht/opvoeder/moeder *van rol kon wisselen*. Van de wijzere want oudere want goed opgeleide want ervaren volwassene naar juist **de niet alwetende grown up**. Onthoud die term, beste lezer! Bij het praten met kinderen bereik je zoveel meer, als jij niet steeds alle antwoorden voorkauwt of de indruk wekt, dat jij, de leerkracht/moeder/opvoeder op alle vragen al echt wel een antwoord hebt. Je slaat de nieuwsgierigheid dood, ondergraaft het vermogen om te onderzoeken bij je klas/ kinderen/ gehoor en je wekt de indruk ze niet serieus te nemen. Je doet je kinderen tekort! Ja: $2 + 2 = 4$. Dat leidt geen twijfel, maar om met kinderen meer diepgang te beleven, moet je je ook, al is het maar af en toe, wagen op de weg naar nog onbekende vertes. Een weg die geplaveid is met vragen, vragen en noggerres vragen. Vragen waarop misschien niet een antwoord te vinden is en waar zeker niet één onomstotelijk te bewijzen juiste uitkomst voor bestaat.

Door te focussen op vragen stellen en niet perse op het antwoorden krijgen, zet je je eigen en andermans vastgeroeste denkraam weer open, kan er frisse lucht door de bovenkamer, komt er beweging in het denken.

Dat werkt bij het voeren van een filosofisch gesprek, maar ook bij je ouder-kind gesprek! Daarbij moet ik natuurlijk ook aantekenen, dat het stellen van open vragen meer effect heeft dan het stellen van een gesloten vraag. Voorbeeld? Voorbeeld!

Ik vraag aan een de gesprekspartner: Gaat het goed? Dan kan hij/zij antwoorden met ja of nee of mwaah... En dan weet ik nog niet zoveel! Vraag ik: hoe gaat het? Hij/zij zal zeggen: Goed! Vraag ik: Waar merk jij het aan, wanneer het goed gaat met jou? Dan krijg je een meer uitgebreid antwoord en meteen meer zicht op wat er in deze persoon omgaat. Duidelijk, toch? Dat lijkt mij ook!

Lipman en de zijnen gingen er nog verder in: de term kringgesprek ruilden zij in voor: onderzoeksgroep en zij pleitten voor een vaste plek in het lesrooster op alle scholen voor het vak Filosofie. Ik heb heel veel gehad aan de techniek van het door middel van het onderzoekende vragen stellen komen tot diepere inzichten. Van heel concreet: Hoe zit dat of dit in elkaar? Hoe

werkt het? Wat doet het? Naar: Wat betekent het voor mij en jou en de klas? Wie ben ik en waarom ben ik zo? Hoe verhoud ik mijzelf tot de keuzes die ik maak? Waarom denk ik wat ik denk?

En als het lukt om in het te voeren gesprek vooral gespreksleider te zijn en dus de eigen persoonlijke antwoorden even te parkeren, dan is er sprake van echte gelijkwaardigheid tussen de gesprekspartners. TIPTOOL: Het letterlijk in een kring of om een ronde tafel zitten versterkt die gelijkwaardigheid tussen de gesprekspartners ook nog es.

Filosoferen met elkaar wortelt in *verwondering* over wat we met elkaar meemaken en hoe we de wereld in en om ons heen waarnemen. Door te filosoferen *leer je je denken te verwoorden, naar anderen te luisteren* met een open geest, *omgaan met de verschillen* en je *versterkt je onderzoeks-spielen*. Hoe pak je een onderzoek aan? Op welke startvraag gaan het los? Welke vervolgvragen kunnen we stellen om tot een nieuw inzicht te komen? Leve de dialoog! Ook die met jezelf! Wauw!

Nu op naar de 10 vuistregels voor de opbouw van een goed gesprek:

Vuist 1:

Start met een pakkende ,korte intro. Vertel iets over het onderwerp of de stelling van de dag en laat daarbij al iets van je eigen nieuwsgierigheid merken. Natuurlijk kan je je intro ondersteunen met afbeeldingen, filmpjes of een persoonlijke anecdote. Ik liep gisteren op de Dam in Amsterdam en toen zag ik..... en vroeg ik me af: hoe zit het eigenlijk met.....

Vuist 2:

Inventariseer met de groep de vragen of opmerkingen die er al zijn. Wat popt er al meteen op? Noteer die 'at random' of juist al in rubrieken op een vel, het digibord (woordspin, mindmap) of in je hoofd. Dat komt later van pas bij het doorvragen.

Vuist 3:

Geef goed aan, dat het gesprek nu gaat beginnen. Herhaal of introduceer de regels van het filosofiegesprek: je hoeft je hand niet op te steken, je luistert goed naar de ander, je stelt de ander bij voorkeur eerst een vraag, je reageert op elkaars opmerkingen met respect.

Vuist 4:

Selecteer de startvraag zorgvuldig. Samen met de participanten (Met welke opmerking zullen we beginnen?) of zelf. Je kunt er al een paar uit je binnenzak toveren, want je hebt je goed voorbereid op mogelijke vragen. Toch? Juist! (Vuist 0 als het ware...)

Vuist 5:

De 1^e reacties op de startvraag komen nu los. Dat kunnen heel uiteenlopende opmerkingen zijn. Accepteer dat en oordeel niet! Wees niet bang om de makkelijke pratens af te kappen. Die kunnen dat meestal goed hebben... Vat de 1^e ronde goed samen en vraag om aanvullingen. Vaak rolt er meteen een vervolgvraag uit. Dan schuift het gesprek als vanzelf door naar de volgende rondes.

Vuist 6;

Accepteer, dat er ook mensen zullen zijn die niets of weinig zullen zeggen. Die liever luisteren. Ze

hebben daar recht op! Intensief meeluisteren en observeren is beter dan gedwongen meepraten. Je kunt de goede luisteraars een extra taak geven, als je dat zou willen: die van notulist of observant. Bij de evaluatie van het gesprek kan je deze goede lieden dan het woord geven, of ze geven jou hun aantekeningen. Je kunt een grote groep na de intro en de 1^e rondes ook opsplitsen in kleinere units waarin verder gepraat kan worden. Of ze even laten overleggen met hun directe burens in de kring, voordat je weer centraal verder gaat.

Vuist 7:

Introduceer halverwege het gesprek een nieuwe invalshoek. Speel de advocaat van de duivel. Verwoord een volkomen dwars standpunt of poneer een woeste stelling. Kom even terug op die 1^e mindmap, woordspin. Dat houdt de vaart erin! En het laat ook zien, dat je het niet met elkaar eens hoeft te zijn of te worden.

Vuist 8:

Stimuleer hartstochtelijk dat de gesprekspartners elkaar ook vragen stellen. Ter verduidelijking: Wat bedoelde je met....? Of om hun eigen opmerking nog es goed tegen het eerder gedebiteerde af te zetten. Ik ben het niet eens met..... Wat.... Daarnet zei, vind ik.....

Vuist 9:

Stuur het gesprek duidelijk en beslist. Zo, dat de focus niet verslapt en dat er niet oeverloos gaat worden uitgeweid over van alles en nog wat. Dat is bij de allerjongsten best moeilijk! Maar ook voor hen geldt: Het is niet vrijblijvend!

Vuist 10:

Stop het gesprek als het niet lekker loopt of zelfs vastloopt. Beloof, dat er later op teruggekomen wordt en sluit het af met de opmerking, dat er nog wat meer denkwerk nodig zal zijn.

Veel plezier en klets ze.

Voorbeelden van een goed gesprek vind je elders op de website. (Krokodil en het meesterwerk) (Is er dan niemand boos?)

(Ik noemde deze lessen KLETS. Zo stond het op het rooster)

TIPTOOLS:

Er zijn verschillende spelvormen die het vermogen om vragen te stellen/bedenken vergroten.

*Alleen ja of nee. Deelnemers hebben een plaatje of woord op hun rug. Ze weten niet welk plaatje of woord het is en stellen elkaar daar vragen over, die alleen met ja of nee mogen worden beantwoord. Ze oefenen het verzinnen van gerichte vragen. Dit lijkt op het spel 'Wie is het?'

*De vragenwedstrijd. Wie verzint de stomste/ leukste/ moeilijkste/ makkelijkste vraag?

*De vragenloop: een gesprek dat alleen maar uit vragen bestaat. A:Wat heb jij gisteren gedaan?
B:Hoe komt het dat jij dat niet weet? A:Je weet toch wel, dat ik naar de tandarts moest! B:Wat heeft de tandarts gedaan? Je kan dit ook spelen -met -af....

*Het Lagerhuis: er wordt gediscussieerd over een stelling. De verdedigers/ aanvallers/ neutralen worden van te voren in groepjes verdeeld. Verzin er een setting bij: de gemeenteraad van Zandvoort moet beslissen over de aanleg of het voortbestaan van het circuit. Wie hebben daar belang bij? Wie hebben daar last van? De gemeenteraad beslist na de discussie. Welke belangen hebben gewonnen?

*Raden maar! De leerkracht heeft iets in zijn/haar hoofd. Een voorwerp uit de klas, een vorm, een kind, een beroep, een gevoel. De anderen moeten vragen stellen. Open en gesloten vragen mogen! Dit kan met oudere kinderen ook goed in tweetallen.

*Hardop denken. De kinderen voeren een innerlijke dialoog met vraag en antwoord!!! Bijvoorbeeld in een rol bij drama. Of bij het uitbeelden van een karakter uit een voorleesverhaal. (Jij bent de wolf. Wat denkt de wolf nu? Wolf: Oe, daar loopt een lekker hapje. Is dat niet Roodkapje? Die zal ik es lekker in de val late lopen...etc.)

*Op de vraagstoel: diegene die op de stoel zit, mag vragen stellen aan anderen of de anderen mogen vragen stellen aan het kind op de stoel. Dat kan ook in een dramales: de ondervraging van een ooggetuige....

*Het interview. Kinderen bedenken voor een onderzoek of thema interviewvragen voor hun ouders/ leerkrachten/elkaar/ de burens/ de minister president!

*En toen? De kinderen maken een eigen verhaal. Wat gebeurde er toen? En toen? En daarna? Hoe liep het af?

Zie ook:

www.filosofievaardig.nl

www.leraar24.nl

www.wonderwhy.nl

En de website van het Centrum Kinderfilosofie Nederland

Bronnen:

Een geschenk van de woestijn Rolf Deen en Fred Houzager (Echelon)

Is er dan niemand boos? Toon Tellegen (Querido)

Filosoferen met kinderen Nel de Theije en Leo Kaniok (Pantarhei)

Kinderen filosoferen Berrie Heesen (Damon)